

Una recreació de la caça de balenes al Brasil. PATRICIA DEL AMO MARTÍN / UAB

Els primers caçadors de balenes eren del Brasil

Un estudi de la UAB troba el rastre dels primers baleners als monticles de restes marítimes que van construir comunitats prehistòriques

Sílvia Marimon Molas

S'ha tendit a pensar que els primers caçadors de balenes provenien de l'hemisferi nord i llançaven els arpons en mars gèlids. S'arriscaven perquè no tenien gaires recursos naturals i, si no volien passar fam, no els quedaven gaires més alternatives. Una nova investigació planteja un relat diferent. Segons l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona (ICTA-UAB) i el departament de prehistòria de la UAB, les comunitats indígenes del sud del Brasil caçaven grans cetacis fa 5.000 anys, uns mil anys abans de les primeres evidències documentades a les societats de l'Àrtic i del Pacífic Nord.

En concret, els intrèpids caçadors de balenes provenien de la badia de Babitonga, al sud del Brasil. “Segurament

eren homes joves que buscaven el reconeixement social i augmentar el prestigi. No s'havien d'endinsar gaire al mar, perquè les balenes franques del sud, per exemple, s'apropen molt a la platja”, assegura André Carlo Colonese, que firma amb Krista McGrath l'article que es va publicar ahir a la revista *Nature Communications*.

“La hipòtesi més probable és que sortissin a caçar amb embarcacions fetes amb un sol tronc, a vegades d'una llargada de més de cinc i set metres, que podien ocupar unes trenta persones i devien sortir en grup”, detalla Colonese. Llançaven els arpons i esperaven que la balena, exhausta, s'ofegué. “Per evitar que s'enfonsés, el més probable és que fessin servir flotadors fets amb intestins d'animals grossos”, afegeix.

Per documentar i demostrar que a les costes del Brasil ja s'hi caçaven ba-

lenes fa més de 5.000 anys, els investigadors han seguit el rastre dels sambaquis, els monticles monumentals de closques que aquestes societats de l'holocè construïen al llarg de la costa. Han analitzat centenars de restes òssies de cetacis procedents d'aquestes petites muntanyes amb més de 6.000 anys d'història que podien arribar a fer 30 metres d'alçada.

“Molts monticles han desaparegut, perquè des de la colonització i fins a la dècada dels 60 del segle XX, quan es van promulgar les primeres lleis de protecció del patrimoni, s'espoliaven sobretot per fer-hi calç”, explica Colonese. Afortunadament, alguns arqueòlegs pioners, com l'alemany Guilherme Tiburtius, van salvar part d'aquest patrimoni ancestral, que actualment es conserva al Museu Arqueològic de Sambaquis de Joinville, al Brasil. Als sambaquis hi

havia restes de balenes franques meridionals, rorquals geperuts, rorquals blaus, balenes del nord, catxalots i dofins, moltes amb clares marques de tall associades a l'esquarterament. També s'han localitzat grans arpons fets amb os de balena, alguns dels més grossos trobats a l'Amèrica del Sud.

Monticles de crustacis de 30 m

“Els sambaquis es van anar construint al llarg dels segles i, moltes vegades, a sota hi havia enterraments humans. Diferents generacions acudien al mateix lloc i contribuïen a fer més gran el sambaqui. Alguns dels arpons que hem trobat formaven part dels això-

Els arpons brasilers, de 5.000 anys d'antiguitat, són l'evidència més antiga de caça de grans cetacis

vars d'aquestes inhumacions. Segurament tenien un caràcter ritual i no acostumaven a estar lluny del lloc on vivien aquestes comunitats”, detalla Colonese. A més de reescriure els orígens de la caça de balenes, l'estudi també aporta nova informació sobre les comunitats que vivien a la costa atlàntica sud-americana. “Representa un canvi de paradigma: ara podem veure aquests grups no només com a recol·lectors de marisc i pescadors, sinó també com a baleners”, afirma Colonese. “Quan van arribar els europeus, moltes d'aquestes comunitats ja havien abandonat la caça de balenes. Potser per això hi havia la creença que aquesta pràctica era força excepcional a l'hemisferi sud”, afegeix.

“Les dades demostren clarament que aquestes comunitats van desenvolupar el coneixement, les eines i les estratègies especialitzades necessàries per caçar grans balenes milers d'anys abans del que suposàvem”, afirma Krista McGrath. A més de reescriure els orígens de la caça primerenca de balenes, l'estudi ofereix noves claus sobre les economies, les tecnologies i les formes de vida de les societats postglacials al llarg de la costa atlàntica sud-americana. Van desenvolupar una sofisticada cultura marítima caracteritzada per tecnologies especialitzades, cooperació col·lectiva i pràctiques rituals associades a la captura de grans animals.

Hi ha evidència del possible ús de restes de balenes des de fa uns 115.000 anys a Sud-àfrica a través de percebes que viatjaven adherits als cetacis. El juny del 2025 una investigació de l'ICTA-UAB va demostrar, a través de 83 eines òssies excavades en jaciments així com 90 ossos de la cova de Santa Caterina (Biscaia), que les societats prehistòriques utilitzaven la carn, el greix, els ossos, les barbes, les dents, la pell i els tendons de les balenes fa 19.000 i 20.000 anys. Però aquestes societats paleolítiques no caçaven, sinó que aprofitaven els recursos quan una balena acabava accidentalment varada a la platja. —